

PAPER DETAILS

TITLE: Insanın Düşünce ve Davranislarina Etkisi Baglaminda Peygamber Kissalarinin
Degerlendirilmesi

AUTHORS: Kadri ÖNEMLI

PAGES: 27-41

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1131163>

Araştırma Makalesi/ Research Article

Geliş Tarihi/Received: 03. 05. 2020 • Kabul Tarihi/Accepted: 01. 06. 2020

İNSANIN DÜŞÜNCE VE DAVRANIŞLARINA ETKİSİ BAĞLAMINDA PEYGAMBER KISSALARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

EXAMINING PROPHETS' PARABLES WITH REGARDS TO THEIR IMPACTS ON HUMAN'S THOUGHTS AND EMOTIONS

Kadri ÖNEMLİ

Dr. Öğr. Üyesi, Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

İslam Mezhepleri Tarihi Anabilim Dalı

konemlii@gmail.com

ORCID: 0000-0002-6421-058X

Öz

Bireysel ve toplumsal olarak bizleri ilgilendiren vazifeleri, İslam'ın ana kaynağı olan Kur'an-ı Kerîm bize net bir şekilde izah etmektedir. Asıl vazifemizin neler olduğunu Kur'an ayetleri belirtmektedir. Bu ayetlere uyan her Müslüman dünya ve ahiret saadetine kavuşur. Toplumla ilgili kuralların birçoğunu içeren Kur'an ayetleri, aynı zamanda geçmiş peygamberlerin ve onların ümmetlerinin hayat hikâyelerini de konu edinmektedir. Bu kıssalardan istenen temel maksat, kişinin kendi hukukunu bilmesi ve başkasının hukukuna saygı göstermesi ve haddini aşmamasıdır.

İnsan akli sayesinde diğer mahlûkata üstün bir konuma yükseltilmiştir. Bu konumu Yaraticıya bağlılığı nispetindedir. Din, Allah'ın kullarından istemiş olduğu yaşam tarzıdır. Marziyât-ı Rahmâniye Peygamberler vasıtasıyla insanlığa tebliğ edildiği için nübüvvet olgusu üzerine inşa edilmiş olup Allah'ı tanıma ve O'na iman etme gerçek manada onların önderliğinde mümkündür. Bütün peygamberlere gelen vahiy ve inzal olunan hak din, birdir. Allah'ın indinde din İslâm'dır. İnsanların Allah'a yaklaşmaları ve vaat ettiği mutluluğa erişmenin yolu resullerin ve nebilerin talim ve tebliğ ettiği mesaj ile mümkündür. Bütün peygamberler insanları Allah tarafından nazil olan hak dine davet etmişlerdir. Hak din evvela Hz. Âdem Aleyhisselâm'a sonra diğer nebilere ve resullere nazil oldu. Allah'ın yeryüzüne koymuş olduğu "Sünnetullah" ve "Âdetullah" kuralları gereği kademeli olarak tekemmül ederek en son şekliyle Hz. Muhammed (s.a.v)'e nazil olmuş, bütün insanlığa tebliğ etmek üzere gönderilmiş ve bunun için getirmiş olduğu hükümler ise en son hükümlerdir. Kendisi de en son peygamberdir.

Kur'an-ı Kerîm'de kıssalara genelde tüm insanlığa, özelde ise Müslümanlara öğüt almaları için geniş yer verilmiştir. Özellikle konumuzu teşkil eden Peygamber kıssaları ise; Kur'an'ın üçte birini meydana getirmekte ve insan hayatına yön veren ibret tabloları sunmaktadır. İnsan, hayatın nasıl yaşanacağını Allah'ın insanlığa son hitabı olan Kur'an'dan öğrenmiştir. Kıssalar vasıtası ile geçmiş toplumların yaşayışlarına, Peygamberlerin örnek hayatlarına ve öğretilerine, tarihte yaşanan an ile geleceğe ışık tutulmuştur. Kur'an'daki kıssalar vasıtası ile insanın Allah ile ilişkilerinin nasıl olacağı açık bir dille beyan edilmiş, maddi ve manevi temel gereksinimlerinin de neler olduğu açıklanmıştır.

Kıssa aynı zamanda Kur'anî bir eğitim metodudur, içinde nasihat, ibret, tebşîr, inzâr, iyiliği emr ve kötülükten men gibi çok manalar mündemiştir. Bütün bunların gayesi insanın ahsenü't-takvîm sırrına mazhar olmasıdır. Kur'an kıssalarından güdülen temel hedef dalalet üzere olanları hidayete erdirmek, lüzumsuz, mâlâyani ve âfâkî işlerle meşgul olmaktan uzak kalmalarını sağlamaktır.

Anahtar Kelimeler: Kur'an, Peygamberler, Peygamber Kıssaları, İbret, Düşünce, Davranış

Abstract

The Holy Quran which is the base of Islam explains our individual and communal responsibilities. The verses of the Quran indicate what our main duty is. Every Muslim who obeys these verses gains world and hereafter happiness. The Qur'anic verses, which contain many of the rules about the society, also address the life stories of the past prophets and their ummah. The main aim in narrating these parables is to teach individuals their rights and to respect others' rights.

Thanks to his mind the human has been given a superiority over other creatures. However this superiority is linked to his obedience to the Creator. Religion is the life style that Allah asks from his servants. Since the things that make Allah content are taught via prophets, knowing Allah and having faith in him is only possible through their guidance. The true religion that is revealed to all prophets is one and single, and it is Islam in the sight of Allah. For people, getting closer to Allah and acquiring promised happiness is only possible through the teachings of prophets. All prophets invite people to true religion which was first revealed to Adam (His Holiness) and then others. This true religion was gradually matured through certain principles of Allah and finalized by Mohammad (PBUH). Therefore, he is the last prophet for all humanity and his teachings are the most recent.

Due to their significance, parables have a large space in Quran. Particularly, the parables of prophets, which teach important lessons for human life, account for one third of whole Quran. As a result of these parables and the narratives of prophets' lives, which both teach people what Allah asks in a poetic way, the human leads a proper life and plans the future in accordance with the purpose of creation. Quran explains how the relationship between human and Allah should be and teaches the human his material and spiritual needs.

The parable is a teaching method which includes advice, lesson, good news, bad news, and basic teachings of good and bad. These are all narrated for the human to access a spiritual state of 'best creature'. Another aim of the parables is to change wrongdoers' direction and get them away idle works.

Keywords: Quran, Prophets, the Parables of Prophets, Lesson, Idea, Behaviour

Giriş

İslâm Mezhepleri Tarihi ve Kelâm ilmi içerisinde müzakere edilen ve İslâm dininde inanılması gereken esasların bütünü içerisinde yer alan konulardan biri de Peygamberlere imandır.¹ Dini insanlara kendinden bir şey katmaksızın² tebliğ eden, kavli ve fiili olarak açıklayan peygamberlerdir. Peygamberlerin bir kısmı ülü'l-azm büyük peygamberlerdir. Bunlar; Nuh, İbrâhim, Mûsâ, İsâ ve Muhammed (s.a.v.)'dir.³

Peygamberler, Yüce yaratıcının ilâh ve O'na mahsus sıfatlarını, Vâcibü'l-vücûd oluşunu, yaratıcılık ve ibadete layık olduğunu, Tevhid ve şân-ı ilâhiye layık olmayan şeylerden tenzih etmeyi ümmetlerine bildirmişlerdir. Peygamberler, ışık ile karanlığın bir arada bulunmasının mümkün olmadığı gibi, tevhid ile şirk (monoteizm/politeizm) bir arada bulunmasının muhal olduğunu, tevhidin insanı; ortağı, eşi ve benzeri olmayan Allah'a götürdüğünü öğütlerler. Peygamberler, insan hayatında gizli ve aşikâr hiçbir şirkin olmaması gerektiğini⁴ gönderildikleri toplumlara net bir şekilde ifade etmişlerdir.

Yüce yaratıcıya tam bir teslimiyetle ibadet ve ta'zîm edip, salih amelleri yerine getirerek Allah'a yaklaşılabilir. Allah'a, meleklerine ve Allah tarafından vahyedilen kitaplarına, peygamberlerine, kaza ve kader-i ilâhî'ye, ahiret gününe, öldükten sonra cesetle dirilmenin, cennet ve cehennemin ve ahiret hallerinin gerçek olduğuna inanmayı emreder. Yaratıcının emirlerini yerine

¹ Ahmed Saim Kılavuz, "İtikad", *Diyanet İslam Ansiklopedisi* (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı, 1989), 2: 212-216.

² Hakka, 69/44-47.

³ Ebû Cafer İbn Cerir Muhammed b Cerir b Yezid Taberî, *Câmiü'l-beyân an te'vili ayi'l-Kur'an = Tefsirü't-Taberi* (Kahire: Mustafa el-Babi el-Halebi ve Evladuhu, 1954), 26: 37; Ebû Abdullah Muhammed b Ahmed el-Ensârî el-Kurtubî, *el-Câmi li ahkâmi'l-Kur'an*. (Riyad: Dâru Âlemi'l-Kütüb, 2003-1423), 16: 220; İsmail Karagöz, *İnsan Din Ve Peygamber* (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2005), 35.

⁴ Seyyid Kutub, *fî Zilâli'l-Kurân* (Kahire: Daru's-Şuruk, 1985), 2: 1139,1140.

getirmek, yasaklarından uzak durmak, peygamberlere iman ve onların getirmiş oldukları mesajı anlayıp, kabul etmek İslâm'da önemli ritüellerdir. Bu ritüelleri özellikle yaşayarak öğreten peygamberler ahlâkî kuralları yerine getirmeyi, eşitlik, adalet, iyilik ve doğruluk kavramlarına bağlı kalarak, insan haklarına uymayı, azmış toplumları Yaraticının belirlemiş olduğu çizgiye davet ederek görevlerini icra etmişlerdir. Bütün peygamberler ilahi mesajı tebliğ ederken ümmetlerine öğrettikleri ve üzerinde birleştikleri temel unsurlar ortaktır.

Araştırmamızda Kur'an'da ibretlik kıssalar tespit edilmeye, bu kıssalardan hareketle de her çağda iman edenlere verilmek istenen mesajlar elde edilmeye çalışıldı. "Kur'an'da Peygamber Kıssaları" konulu bu makale Kur'an'da ki kıssaların nasihat ve öğüt yönünü tahlil etmek maksadıyla hazırlanmıştır. Çalışmamızın adından da anlaşılacağı üzere istifade ettiğimiz temel kaynak Kur'an-ı Kerîm'dir. Konu araştırılırken Kur'an'da bulunan kıssaların içerdiği öğüt ve nasihatler tespit edilmeye çalışılacaktır. Bu çalışmamızda Kur'an'da geçen Peygamber kıssalarıyla Müslümanların nasıl eğitildiğini ve ibret alması gerektiğini sunmaya çalışılmış olup böyle yapıldığı takdirde Kur'an'da anlatılmak istenen rol model Müslümanın kıssalarla eğitilebileceğini söyleyebiliriz.

Çalışmamızın önemi, Peygamberler ve onların kıssalarından kaynaklanmaktadır. Peygamberler Allah'ın razı olduğu insan modelidir. Onların yolunda gidilmesiyle hakikate ve hidayete ulaşılır. Burada verilen tema; öğüt ve nasihatlerle insanların tevhid akidesine getirilmesidir. "İnsanın Düşünce Ve Davranışlarına Etkisi Bağlamında Peygamber Kıssalarının Değerlendirilmesi" makalemizin temel amacı, Kur'an Kıssaları aracılığı ile Kur'an'ın ana gayesi olan tevhidi, imânı, ibadeti, ahlâkı, kâinat kitabını okumayı insanlar arasındaki münasebetleri, ba'si, cezayı, terbiyeyi, eğitimi, duayı öğütü ve mesajları topluma anlatmaktır.⁵ Ayrıca ahkâm konularında, Hz. Peygamber'in (s.a.v.), sahâbenin ve tabiûnun kıssalardan hareket ederek hüküm istidlâlinde bulunduklarını kaynaklardan öğrenmekteyiz. Kıssalar konusunda birçok kitap yazılmıştır. Dolayısıyla böyle geniş bir konuyu bir çalışmaya sığdırmak elbette mümkün değildir. Biz bu çalışmamızla başlıklar şeklinde özlü bir şekilde de olsa katkı sunmaya çalıştık.

1. Peygamberlerin Vazifeleri

Bütün semavî dinlerde Peygamberlere iman esası vardır. Onlara olan gereksinim dinî olduğu kadar içtimaî ve siyasî sahada da lazımdır.⁶ Peygamberler beşerdir, müjdeleyici ve uyarıcı vasıfları vardır, zeki olup hitabetleri güçlüdür⁷, ismet sıfatı⁸ ile muttasıf olup emanet ve sıdk sıfatları vardır.⁹ Hadiseler karşısında sabır ve metanet sahibidirler, bu sıfatları vehbîdir, kesbi değil, onların üstünlükleri soy bağından değil, inançlarından kaynaklanmaktadır. Her ne kadar baba oğul bir arada peygamber olanlar olsa da peygamberlik babadan oğula geçmez.¹⁰ Daha önce birçok peygamber gelmiş hadislerde resullerin sayısının 313'e (veya 315), nebilerin ise 124.000'e ulaştığı belirtilmiş¹¹, bunların bir kısmının kıssaları Kur'an'da anlatılırken bir kısmının da anlatılmamıştır.¹² Bütün peygamberler belli bir topluluğa veya kavme gelmişken, Hz. Muhammed (s.a.v.) hâtemü'l-enbiyâ olup bütün beşeriyete gönderilmiş ve evrensel bir din getirmiştir.

Peygamberlerin örnek şahsiyetler oldukları Kur'an-ı Kerîm'de açık bir dille ifade edilmektedir. Peygamberlerin en önemli görevi tebliğdir.¹³ Bu vazifeyi ifa ederken doğru sözlü, müjdeleyici, uyarıcı, iffetli, görevinde hassas olma, sabırla hareket etme ve azimli olma gibi vasıfları da vardır.

⁵ Ebû Hamid Muhammed Gazâlî, *Cevâhiru'l-Kur'an* (Beyrut: Lecnetu İhyâ'it-Turâsî'l-Arabî, 1981), 9-14.

⁶ İmam Ebû Yusr Pezdevî, *Ehl-i Sünnet Akaidi*, trc. Şerafettin Gölcük (İstanbul: Kayihan Yayınevi, 1980), 127.

⁷ Şerafettin Gölcük - Şerafettin Toprak, *Kelâm* (Konya: Tekin Kitabevi, 1991), 137.

⁸ İmam-ı A'zam Numan b. Sabit el-Bağdadi Ebu Hanife, *İmam-ı A'zam'ın beş eseri.*, trc. Mustafa Öz (İstanbul : Kalem Yayınevi, 1981), 73.

⁹ Gölcük - Toprak, *Kelâm*, 137.

¹⁰ Muhammed Ali Sâbûnî, *Kur'an Işığında Peygamberlik ve peygamberler*, trc. Suat Cebeci-Bilal Delice (İstanbul: Kültür Yayın Birliği, 1970), 13.

¹¹ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, thk. Muhammed Abdulkadir Ata (Beyrut: Daru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 2008), 4: 187; Ebû Abdullâh Muhammed b. İsmail b. İbrahi Cu'fi Buhârî, *Sahihü'l-Buhari* (İstanbul: Dârü't-tibâati'l-âmire, 1315), "Tevhid", 19.

¹² Nisâ, 4/164.

¹³ Sâbûnî, *Kur'an Işığında Peygamberlik ve peygamberler*, 52.

Peygamberlerin görevleri; Allah'tan almış oldukları tebliğ vazifesini yerine getirmek ve bu vazifeyi icra ederken insanları mucizeler vasıtasıyla ikna etmektir.¹⁴ Doğru olanı bildirerek, yanlış olandan sakındırmak, ümmetlerine Allah'ın marziyatını tebliğ ederken kolay ve anlaşılır bir dil kullanarak akıllarının kaldıracabileceği şekilde hitap etmektir. Bütün işlerinde Cenâb-ı Hakk'ın hoşnutluğunu arayarak, Allah'ın razı olmadığı davranışları izah ederek halkı bunlardan korumak, ahiret âlemine ait vukua gelecek olan sahneleri açıklamak ve ölümden sonra Allah'ın hazırlamış olduğu mükâfat ve cezayı sebat ve kararlılıkla beyan etmektir.¹⁵

2. Peygamberlerin İnsanlar Üzerindeki Hakları

Peygamberlerin yerine getirmiş oldukları tebliğ vazifesine¹⁶ karşılık; insanlarında buna olumlu cevap vermeleri; Peygamberin getirdiği şeye inanmak, gittiği yolu takip etmek, onların hoşnut olmalarını sağlamak, sevgi duymak, nasihatlerini kabul etmek, onları tazim ve hürmetle anmak, Peygamberlerin ümmetleri üzerindeki haklarındandır.¹⁷

İslâm dini sadece Din-i Muhammedî değildir. Hz. Âdem (a.s) 'dan Hz. Muhammed (s.a.v)'e kadar gönderilmiş bütün peygamberlerin dinlerinin ortak ismi İslâm'dır. *"Bizim Müslümanlığımıza şahit ol."*¹⁸, *"Bana Müslümanlardan olmam emredildi."*¹⁹, *"Müslümanlar olarak can verin."*²⁰ Ayetlerde geçen diğer semavi dinlerde de İslâm'dan maksat Allah'a bağlılık ve hükümlerine boyun eğmektir.

Her peygamber Allah'ın emir ve yasaklarını bildirmek için, kendi kavminden²¹, seçildikleri toplumun diliyle gönderilmiştir.²² Bunun sebebi ise onların küçüklüğünden beri onların içlerinde bulunmuş olmaları, yaşam tarzları ile ahlâklarını yakından bilmeleri, daha kolay iman etmelerine vesile olur. *"Ey Mekke müşrikleri kendi nefsinizden peygamber geldi size"*²³ kendi beldenizden kendi aşiretinizden, tanınmış ve her yönüyle güvenilir biri²⁴, Allah'a ve Resulüne itaat edin, iştirip durduğunuz halde ondan dönmeyin"²⁵ ayetleri açık bir dille bize bu bilgileri vermektedir.

3. Kissa

Kissa, çoğulu *"kasas"*tır. *"Naklolunan sahih veya uydurma vak'a, rivayet, vuku'u'l-hâl"*²⁶ anlamlarını barındırmanın yanı sıra *"olay, haber, söz, hikâye ve anlatım"* gibi manaları da içerir.²⁷ Kissa kelimesi, bir şeyin ardına vermek, ardınca iz sürmek, gitmek manasına da gelmektedir.²⁸ İslâm ilimlerinde ise, Kur'an'da peygamberleri ve ümmetlerini konu edinen ibretlik hadiselerin bilgi, hadise ve anlatımlarına kissa denilir. Kur'an kıssalarından ibret alınacak olan husus ise tarihî doğruluk ve gerçeklik niteliği taşıyan olaylardır.²⁹ Kur'an'daki kissa anlatımları çeşitlilik arz etmektedir; Peygamber kıssaları, Salih kulların kıssaları, hak ile batıl mücadelesini konu edine kıssalar, yolunu kaybeden

¹⁴ Sâbûnî, *Kur'an Işığında Peygamberlik ve peygamberler*, 30.

¹⁵ Ramazan Butî, *Kur'an'da İnsan ve Medeniyet*, trc. Resul Tosun (İstanbul: Risale Yayınları, 1987), 25.

¹⁶ Ey Peygamber! Rabbinden sana indirileni tebliğ et. Eğer bunu yapmazsan, O'nun verdiği peygamberlik görevini yerine getirmemiş olursun. Allah seni insanlardan korur. Şüphesiz Allah, kâfirler topluluğunu hidayete erdirmeyecektir. (Mâide, 3/67.)

¹⁷ Yahyâ b. Mûsâ Zehrânî, *Peygamberimizin sallallahu aleyhi vesellem Ümmeti Üzerindeki Hakları*, trc. Salih Ercü (İstanbul: Guraba Yayınları, 2014), 40.

¹⁸ Âl-i İmrân, 3/52.

¹⁹ Neml, 27/91.

²⁰ Âl-i İmrân, 3/102.

²¹ Erdinç Ahatlı, *Peygamberlik ve Hz. Muhammed'in Peygamberliği* (İstanbul: Değişim Yayınları, 2002), 8.

²² İbrahim, 14/4.

²³ Tevbe, 9/128.

²⁴ Yunus, 10/16.

²⁵ Enfâl, 8/20.

²⁶ Şemseddin Sami, *Kamus-i Arabi: Arabiden Türkçeye mükemmel lugat kitabı*. (İstanbul: Mahmud Bey Matbaası, 1313), 1073.

²⁷ Ebü'l-Fazl Muhammed b. Mükerrrem b. Ali el-Ensârî İbn Manzûr, *Lisânü'l-Arab* (Beyrut: Dâru Sâdir, t.y.), 3: 129.

²⁸ Ebü'l-Kâsım Hüseyin b. Muhammed b. Mufaddal Ragıb el-İsfahani, *el-Müfredat fî garibi'l-Kur'an*, thk. Muhammed Seyyid Kilani (Kahire: Mustafa el-Babi el-Halebi, 1961), 104; İbn Manzûr, *Lisânü'l-Arab*, 3: 101.

²⁹ İdris Şengül, *"Kissa", Diyanet İslam Ansiklopedisi* (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı, 2002), 25: 498-501.

sapkınların kıssaları şeklinde zikredilebilir. Bu kıssalarda tergîb ve terhîb, iyiliği emretme ve kötülüğü men etme ana umde olarak öne çıkmaktadır.

Kur'an kıssalarında dikkati çeken başlıca üç özellik vardır: Tekrar etmek. Olayların sadece maksada yetecek kadarını bildirmek. Kıssa arasında ibret alınacak hususları serpiştirmek. Bu üslup ile kıssalar tekrar edilmek suretiyle manalar insanların zihninde daha da pekişiyor ve başkalarına ibret ve ders hükmüne geçmiştir.

Kendine has bir üslup arz eden Kur'an, kıssaları ibret olsun diye anlatırken, tarihi sıralamayı esas almamıştır. Kıssaya konu olan yer ve mekânı ayrıntılarıyla anlatmamıştır. Ancak Allah'a, Peygamberlere ve ahiret gününe iman ile Müslüman kul nasıl olunur? Ve ibadetlerle ilgili konular temel hedef alınmıştır. Kur'an'da bahse konu olan kıssalardan maksat emir ve nehiylerin bildirilmesiyle, Allah'a davetin hedefleri ve gayeleri ile birlikte insanlığı hidayete erdirmektir.

Kıssayı, Allah'ın Hz. Peygamber (sav)'e geçmişte meydana gelmiş, ancak unutulmuş olayları doğru bir anlatımla bildirmeyi ve ders almayı amaçlayan bir anlatım tarzı olarak telakki edebiliriz. Kur'anî bir üslup olan kıssa tebliğ vazifesinde peygamberlerin insan eğitiminde kullanmış olduğu bir metottur. Kıssalar arasında ortak değer iman ve küfür üzerinde müessesistir. Kıssalar ışığı altında peygamberlerin davet ettiği topluluk, yaşadığı çevre, tebliğde kullanmış olduğu metot, davete muhatap olan ümmetlerin tutum ve davranışları ve akıbetleri anlatılır. Kur'an'da zikredilen kıssaların mahiyeti Cenâb-ı Hakk'ın "Elbette onların kıssalarında akıl sahipleri için ibret vardır"³⁰ ayetiyle açık bir şekilde ifade edilmektedir. Kur'an kıssaları, Tevrât'ta olduğu gibi ayrıntıları kronolojik bir şekilde vermeyerek kendi amacına uygun temel maksatların gerçekleşmesi için kesitler verir.

Esas itibarıyla Kur'an kıssaları üç şekilde tasnife tabi tutulur. Birincisi: Tarihte vuku bulan kıssalar, İkincisi: Kur'an nazil olduğu zaman meydana gelen kıssalar, Üçüncüsü: Gaybtan haber veren kıssalardır.³¹ Kur'an'da kıssalar vasıtasıyla Allah, peygambere, yanındaki inananlara ve sonradan yaşayacak tüm Müslümanlara inanç, sabır, sebat, tevekkül, şükür gibi değerleri öğretmiş, onlara hidayet öncülüğü yapmıştır. Müminlerin yaşadıkları sıkıntıların benzerini tarihte peygamberlerin ve tabiiilerinin de tecrübe ettiğini belirtmiştir. Böylece onlara kurtuluş yollarını örnek olaylarla, edebî üslûpla aktarmıştır.³²

Kur'an'da iman, ibadet, peygamber kıssaları, helal ve haramlar gibi birçok mevzu harika bir şekilde işlenmektedir. Geçmiş ümmetlerin başından geçen olaylar, sonraki toplumların eğitilmesinde müessir bir yoldur, Kur'an bu metodu kullanmıştır. Kur'an'da zikredilen Peygamber kıssalarından maksat, mazide meydana gelen olayları yâd etmek değil bilakis, günümüzde ve gelecekte insanların inanç, ibadet ve sosyal hayatlarında nasıl bir tutum ve davranış sergileyecekleri hususunda eğitmektir.

Peygamber kıssaları insanların sadece manevi yönünün değil aynı zamanda maddi gelişmelerin de kaynağı olmuş, peygamberlerin her birisine bazı olağanüstü fiiller verilip, insanlara birer ustabaşı ve yol gösterici olmuşlardır.³³ Kıssalar ile insan hayatı arasında aktif bir bağ vardır. Mazi, yaşadığımız hazır an ve gelecek arasında buluşmayı sağlar ve önümüzü aydınlatır.

Kıssalara sadece kıssa oldukları için değil, kıssaların geçtiği Kur'an ayetlerinin her asra bakan yönü tahkik edilip incelenmeli, yaşanan her asra hitap eden yönü bulunmalıdır. Aslında Kur'an'da zikredilen kıssalar belli bir zaman ile tahdit edilmemeli. Her çağa hitap eden yönü düşünülmelidir. Vahyin ilk muhataplarından özellikle de kitap ehli olan Yahudi ve Hristiyanlar Tevrat ve İncil'de geçen olayları aslından farklı bir şekilde biliyorlardı. Kur'an Ehl-i Kitap'ın bu kıssaları doğru şekilde anlamalarını hedeflemiş ve onların farkına varmadıkları hususlara dikkat çekmiştir. "Bu Kur'an'da vahy ettiklerimizle, sana kıssaların en güzelini anlatıyoruz. Daha önce sen, bunlardan haberdar değildin."³⁴ Mazide yaşamış ve sonları helak ile sonuçlanan kavimler, Peygamberlerin tebliğlerini

³⁰ Yûsuf, 12/111

³¹ Şengül, "Kıssa", 25: 498-501.

³² Şengül, "Kıssa", 25: 498-501.

³³ Said Nursi, *Sözler* (İstanbul: Sözler Yayınevi, 1994), 230.

³⁴ Yusuf, 12/3.

dinlemeyip, hak yoldan sapan, çeşit çeşit sapkınlıklarla yaşayan, başkalarının hayat hakkına saygı göstermeyen, hayâ ve ar damarları çatlamış yalnız kendi menfaatlerini düşünen topluluklardır. Kıssalar bize bildirilmeseydi biz aklımızla geçmişte olup bitenleri bilemezdik. Kur'an'ın bize bildirmiş olduğu kadarıyla öğrendiğimiz bu konuları kuru bir malumat şeklinden ziyade ders ve ibret alma şeklinde değerlendirmeliyiz. Çünkü kıssalardan hedeflenen gaye tarihi olayları tekrar ve tescil değil, ibret vermek³⁵ ve öğüt terbiye etmektir.³⁶

Kıssalar ile peygamberlerin önderliğinde insanlara maddi yükselmenin yolları gösterilmiş, mucizevî fiillerin benzerlerini oluşturmak için insanlık teşvik edilmiştir. Geçmiş geleceğin aynası hükmündedir. Geçmişte peygamberler eliyle meydana getirilen icatlar ile gelecekte vücuda gelecek yenilikler, maddi yükselmeler, peygamber mucizeleri üzerinden örnek alınarak meydana gelecektir.

3.1. İbret Alma Konusu Olarak Kıssalar

Kur'an insanoğluna tevhid, nübüvvet, haşîr ve adalet gibi konuları anlatırken kıssalar şeklinde de mesajlar vererek kendi maksadına ve gayesine matuf insanların ortak ıstıraplarını konu edinen hadiseler anlatmıştır. Kıssalardan çıkarılan dersler sayesinde güzel bir yaşam tarzının oluşmasına ulaşılabilir. Akıllı kullanmak, düşünmek, ibret almak, hidâyete ermek cehâlet girdabında yuvarlanmamak için kıssalar okunmalı ve tefekkür edilmelidir. Kur'an'da bu kabilden ayetler mevcuttur. Peygamberlerden ve onların gönderilmiş oldukları ümmetlerden, onların azgın hallerinden bahseden kıssalara genişçe yer verilmiştir. Firavun kibrin, tuğyanın, haddi aşmanın simgesi olarak gösterilmiş; *"Ben, sizin en yüce Rabbinizim! Dedi."*, bu hadden tecavüz etmenin en son mertebesidir. Bu hallerden uzak durmanın gereği olarak *"Allah'tan korkmaları için ibret vardır."*³⁷ Ayetiyle aklını kullanan ve Allah'tan korkanların ibret alacağı izah edilmektedir. Kâinatta meydana gelen hadiselerle bakıp düşünmek ve onlardan ders ve ibret almak ibadetin bir çeşididir. İbret almak için düşünce, insanı hak ve hakikate götürür. Bu tür ayetler Kur'an'da sık sık zikredilmektedir. *"Yeryüzünde gezip dolaşmadılar mı ki, kendilerinden öncekilerin sonu nasıl olmuştur, görsünler! Öncekiler bunlardan daha çoktu, kuvvetçe ve yeryüzündeki eserleri bakımından daha da sağlam idiler. Fakat kazandıkları şeyler onlara asla fayda vermemiştir."*, peygamberleri onlara apaçık bilgiler getirince, onlar kendilerinde bulunan (beşerî) bilgiye güvendiler (onu alaya aldılar) alaya aldıkları şeyler onlara asla fayda vermemiştir.³⁸ De ki. *"Yeryüzünde dolaşın da Allah'ın başlangıçta yaratmayı nasıl yaptığını bakın. Sonra Allah (aynı şekilde) sonraki yaratmayı da yapacaktır. (Kıyametten sonra her şeyi tekrar yaratacaktır.) şüphesiz Allah'ın gücü her şeye hakkıyla yeter."*³⁹ Kur'an kıssaları geçmişten günümüze hayattan bir bölümü ifade ederler. Bu yolla insanlar eğitilmekte ve ibret almaları sağlanmaktadır. Bununla hak ve batılın birbirinden ne kadar ayrı ve uzak olduğu da ortaya konmuştur.

Kıssalardan hedeflenen maksat Peygamberlerin nübüvvetini ispat etmektir. Bütün peygamberlerin davası ve yolu Allah'ın gösterdiği şekilde aynı minval üzere birbirilerini tasdik etmiştir. Sonra gelen peygamberleri öncekileri tasdik etmekte, önce gelenler de sonra gelenleri müjdelemiştir. Bu kıssalar ile hedeflenen gaye, inananları hadiseler karşısında onlara öğüt vermek, teselli etmek ve mukavemetlerini artırmaktır. Bu hususta Cenâb-ı Hak şöyle buyurmaktadır: *"Gerçekten de onların kıssalarında akıl için bir ibret vardır. Bu Kur'an uydurulmuş herhangi bir söz değildir. Lakin kendisinden önce gelen kitapların tasdiki her şeyin ayrıntılarıyla açıklayıcısı ve iman edecek bir kavim için hidayet ve rahmettir."*⁴⁰

Hz. Peygamber (sav) âlemlere rahmet olarak gönderildiği gibi Kur'an'da insanlığa hidayet rehberi olarak gelmiştir. Bu husus Kur'an'da şöyle izah edilmektedir: *"Ey insanlar! Size Rabbinizden bir öğüt, gönüller derdine bir şifa, müminlere bir hidayet ve rahmet geldi. De ki: Allah'ın ihsanıyla ve*

³⁵ M. Sait Şimşek, *Kur'an kıssalarına giriş*. (İstanbul : Yöneliş Yayınları, 1993), 71.

³⁶ Muhammed İkbâl, *İslamda Dini Düşüncenin Yeniden Doğuşu*, trc. N. Ahmet Asrar (İstanbul : Birleşik Yayıncılık, t.y.), 115.

³⁷ Naziat, 79/25-26.

³⁸ Mü'min, 40, 82/83.

³⁹ Ankebut, 29, 20.

⁴⁰ Yusuf, 12/111.

rahmetiyle, yalnızca bunlarla sevinç duysunlar. Bu, onların biriktirip durduklarından daha hayırlıdır.”⁴¹ Burada vurgulanan, insanlara gönderilen rehberin kendisinin bizzat öğüt olarak takdim edilmesidir.

Kur'an'da uzunluk ve kısalık itibarıyla birbirinden farklı birçok kıssadan bahsedilir. İçerik itibarıyla geniş yer tutan; Hz. Âdem, Hz. İbrahim, Hz. Yusuf, Hz. Mûsâ ve Hz. İsâ peygamberlerin anlatımları yanında, sapkınlıklarıyla ve emre itaatsizlikleriyle Firavun⁴² ve Kârun⁴³ ile beraber azan topluluklardan, Ashâbû'l-Kehf⁴⁴, Ashâbû'l-Uhdûd⁴⁵ ve Ashâbû'l-Fîl⁴⁶'den bahseder. Ayrıca Hz. Peygamber (sav) ve onun aile hayatını, 'İsrâ, Hicret, Bedir, Uhud'u konu edinen safhalar, Kur'an'ın en müessir metodu olan temsili anlatım ile bahsedilmektedir. Bu kıssalarda, maksada yetecek kadar anlatımlarda ibret alınacak temalar işlenir ve kişi sadece okuyucu değil aynı zamanda seyirci konumundadır. Bu kıssaların tümü Kur'an'ın nüzulü hikmetine yönelik olan tevhid ve iman esaslarını anlatmak, sıkıntı ve tazyikat anında ise, Peygamber ve ümmetini teselli ederek sabır ve azimlerini artırır.⁴⁷

3.2. Kur'an'da Peygamber Kıssaları

Kur'an-ı Kerîm'de kıssaların yer alış hikmetiyle ilgili çeşitli hususlar üzerinde durulmuştur. Her peygamberin din ile alakalı olarak tebliğ, tebyîn ve teşrî' vazifeleri vardır. Ayrıca her bir peygamber üstlenmiş olduğu misyon gereği kamil manada muvahhid olup iman, ibadet ve ahlâk sahibi olarak, adaleti, ihsanı, takvayı, istikameti, hilmi ve merhameti azami derecede uygulamışlardır.⁴⁸

Kur'an'da bahsi geçen bazı peygamber ve kıssaları detaylandırmadan şu şekilde açıklanabilir:

3.2.1. Hz. Âdem, ilk insan ve ilk peygamberdir.⁴⁹ Kur'an'da yirmi beş yerde adı zikredilmektedir. Toprakтан yaratılmış⁵⁰, çiftçilikle uğraşmış, kaburga kemiğinden Havva annemiz yaratılmış ve onunla ilk aile hayatı başlamıştır.⁵¹ Dünyadaki yaşantısını tanzim etmesi için de on sayfa nazil olmuştur. Kendisine “*Ebü'l-beşer*”⁵² denilmiş, seçkin kullar arasında zikredilmiş ve “*Safiyullah*” olarak bilinmektedir. Hz. Âdem'i tanımak insanın kaynağını bilmek ve nasıl yaratıldığını ve bütün akılları hayrette bırakan ey insanoğlu! Necisin? Nereden geliyorsun? Nereye gidiyorsun? Sorularının cevabını bilmektir.⁵³

3.2.2. Hz. İdrîs, Hz. Âdem'in altıncı kuşaktan torunudur. Kur'an'da adı iki kez zikredilmektedir. İlk defa iğne ile dikiş diken ve elbise yaparak giyinen ve Hz. Âdem'den sonra kalem ile yazı yazandır, elbise diken, hesap ve nücûm/yıldız ilmiyle iştigal eden,⁵⁴ Hz. İdrîs'e 30 sayfalık suhuf indirilmiştir.⁵⁵ Kur'an'da geçen ayetlerde onun yüce bir mevkie yükseltilmiş olması, sabırlı, Allah'ın rahmetine kavuşan ve iyilerden olan şeklinde nitelendirilmiştir.⁵⁶ Kavmini putlara tapmaktan men etmeye ve Allah'ın birliğine çağırması, kavmi ise o'nu dinlemeyip yalanlamıştır. Hz. İdrîs, Hz. İsâ gibi gökte olduğu ve hayatta olduğu kabul edilir. Orada cennet gibi bir yerde melekler ile beraber yaşar, beşeri arzulardan uzak, bizimle münasebeti olmayan bir hayat şekli vardır⁵⁷

⁴¹ Yunus, 10/57-58.

⁴² Bakara, 2/9-90.

⁴³ Kasas, 28/76-83.

⁴⁴ Kehf, 18/21-27.

⁴⁵ Burûc, 85/4-7.

⁴⁶ Fîl, 105/1-5.

⁴⁷ Sadık Kılıç, “Kur'an ve Hadislede Temsili Anlatım Örnekleri”, *İslâmî İlimler Dergisi*, 1 (2010): 11-40.

⁴⁸ Karagöz, *İnsan Din Ve Peygamber*, 37-69.

⁴⁹ İbn İshak Ahmed b Muhammed b İbrâhim Sa'lebî, *Kasasü'l-enbiya* (Kahire : el-Matbaatü'l-Behiyye, 1301), 21-25.

⁵⁰ Süleyman b. Eş'as b. İshak el-Ezdi Ebû Davud, *Sünenu Ebî Davud* (Beyrut: Dârü'l-Cinan, 1988), “Sünnet”, 16.

⁵¹ Hucûrât, 49/13.

⁵² Buhârî, *Sahihü'l-Buhari*, “Tevhîd”, 37.

⁵³ Nursi, *Sözler*, 215.

⁵⁴ Fahrüddîn Ebû Abdillâh Muhammed b. Ömer b. el-Hasan b. el-Hüseyn et-Teymî Râzî, *Mefâtihu'l-Gayb* (Beyrut: Dâru İhyâit-Türâsî'l-Arabî, 1988), 21: 233.

⁵⁵ Ebû Cafer İbn Cerîr Muhammed b. Cerir b. Yezid Taberî, *Tarihü't-taberi: tarihü'l-ümem ve'l-müluk* (Beyrut: Daru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1987), I: 169-173.

⁵⁶ Meryem, 19/56-57.

⁵⁷ Said Nursi, *Mektubat* (İstanbul: Sinan Matbaası, 1959), 25; Ömer Nasuhi Bilmen, *Kur'an-ı Kerim'in Türkçe Meali Alisi ve Tefsiri*. (İstanbul : Bilmen Yayınevi, 1964), 4: 2034.

3.2.3. Hz. Nuh, Hz. Âdem ile Nuh (a.s.) arasında on nesil geçmiş olup hepsi de Müslüman idiler⁵⁸ Kur'an'da kırk üç yerde adı geçmektedir. Kur'an'ın yetmiş birinci suresine o'nun adı verilmiştir. Ülü'l-azm peygamberlerdendir.⁵⁹ Bu surede Hz. Nuh'un kavmini tevhide daveti anlatılır.⁶⁰ Onlar büyüklenen, vurdumduymaz, saldırgan, öğütleri alaya alıp eğlence konusu yapan, haddi aşan, aşırı bir kavim olmalarına rağmen, Hz. Nuh ise onlara şefkat ile yaklaşmış can yakıcı azaptan korumak istemiştir.⁶¹ Kavminden çok az kişi ona inanmış, karısı ve oğlu kendisine iman etmemiştir. Sabır ve metanetin timsali olarak bilinir. Gemi yapmıştır. Marangozların piridir.⁶² Dokuz yüz elli sene yaşamıştır. İnsanlığın ikinci atası olarak kabul edilmektedir.⁶³

3.2.4. Hz. Hûd, Kur'an'da o'nun adına bir sure vardır. Âd Kavmine peygamber olarak gönderilmiştir. Bu kavim "İrem Bağları"nın sahibi olup, yeryüzünde haksız olarak büyüklük taslayan ve kuvvetli olduklarını iddia etmiştir.⁶⁴ Hz. Nuh'un kavminin helakinden sonra putperestliğe dönen ilk kavimdir. Hz. Hûd, cömert, şefkatli, vakur ve samimi bir peygamberdi. Aslında bütün peygamberler aynı vasıflara sahip olduğu denilebilir, ancak zamanın ve mekânın getirmiş olduğu bazı durumlar onları bazı yönleri ile birbirlerinden farklı kılmıştır. Bütün Peygamberlerin ortak noktası ise belirli zaman aralıklarında aynı davanın temsilcileri olmaları ve tek olan hak dine hizmet etmeleri idi.⁶⁵

3.2.5. Hz. Salih, Kur'an'da sekiz yerde adı geçmektedir. Tevhid akidesinden ayrılan ve putlara tapan Semûd kavmine peygamber olarak gelmiştir. Bu kavmin özelliği, ömürleri uzun, nimetleri bol idi, dağları ve kayaları oyarak görkemli ve ihtişamlı evler yapmışlardır.⁶⁶ Onlar Hz. Salih'ten inanmaları için bir mucize istemişler, O'da bunu yaptığı takdirde kendisine iman edeceklerine dair söz aldı. Allah'a dua etti, mucize eseri olarak, bir kayadan dişi bir deve çıktı. Son derece iri olan bu deve, suları kısıtlı olan bu kavmin suyuna ortak olunca, bunu kabullenmeyen kavim deveyi boğazlayıp küfürlerini ortaya koymak suretiyle Allah'ın emrine isyan ettiler.⁶⁷ Hz. Salih'in tebliğ etmiş olduğu güzellikleri tutmayıp haddi aşan bu toplum üzerlerine azap olarak sarsıntı gelmiş,⁶⁸ kavim helak olup evleri barkları harabe haline gelmiştir.⁶⁹

3.2.6. Hz. İbrahim Allah'ın sevgili kulu, "Halilullah" unvanına sahip, kavmini aklî delillerle tefekküre sevk etmiş, çok merhametli, tevhid mücadelesinde sürekli çaba sarf etmiş⁷⁰, kendinden sonraki nesiller için dua etmiş,⁷¹ ülü'l-azm denilen büyük peygamberlerdendir. Kur'an'da ismi yirmi beş surede altmış dokuz defa zikredilmiştir.⁷² Hz. İbrahim, Nemrud'u Allah'a inanmaya davet etti, ama o reddetti bununla da kalmayarak ateşe attı Allah-u Teâlâ'nın emri ile ateş onu yakmadı.⁷³ Kendisine on sahifelik kitap gelmiştir. O'nun getirmiş olduğu din tevhide dayalı bir dini idi.⁷⁴ Her üç semavi dinin ortak değeri olarak kabul edilmektedir. Arapların el-Musta'rebe kısmı oğlu Hz. İsmâil'in oğullarından çoğalmış,⁷⁵ diğer oğlu Hz. İshâk ise İsrâil oğullarının Peygamberlerinin atası olarak bilinmektedir.⁷⁶

⁵⁸ Buhârî, *Sahihü'l-Buhari*, "Tekvîn", 5.

⁵⁹ Taberî, *Câmiü'l-beyân an te'vili ayi'l-Kur'an = Tefsirü't-Taberi*, 26: 37.

⁶⁰ A'raf, 7/62.

⁶¹ Nuh, 71/1.

⁶² Ebû Muhammed b. Müslim İbn Kuteybe, *el-Maarif* (Beyrut: İhyâi't-Turasi'l-Arabî, 1970), 10.

⁶³ el-Kurtubî, *el-Câmi li ahkâmi'l-Kur'an.*, 15: 89; Raşid, *Tevarih-i enbiya fi irşadi'l-ezkiya*. (İstanbul : Matbaa-i Âmire, 1282), 19; Mahmud Şelebi, *Hayatu Nuh* (Beyrut : Darü'l-Cil, 1998), 53.

⁶⁴ Fussilet, 41/15.

⁶⁵ Ahmet Önkâl, *Rasulullah'ın İslam'a Davet Metodu* (Konya: Esra Yayınları, 1995), 67.

⁶⁶ Ebû Abdillâh Şihâbüddîn Yâkût b. Abdillâh Hamevî Bağdâdî Rûmî Yakut Hamevi, *Mu'cemü'l-büldan* (Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, t.y.), 2: 220-221.

⁶⁷ Râzî, *Mefâtihu'l-Gayb*, 14: 162.

⁶⁸ Fussilet, 41/17-18.

⁶⁹ Sâbûnî, *Kur'an Işığında Peygamberlik ve peygamberler*, 302-310.

⁷⁰ Sa'lebi, *Kasasü'l-enbiya*, 63-88.

⁷¹ Bakara, 2/126.

⁷² Ömer Faruk Harman, "İbrâhim", *Diyanet İslam Ansiklopedisi* (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı, 2000), 21: 272-273.

⁷³ Enbiyâ, 21/69.

⁷⁴ Yunus, 10/25.

⁷⁵ Alî b Hüsâmidîn b Abdilmelik b Kadîhân Müttaki Hindi, *Kenzü'l-ummâl fi süneni'l-akvâl ve'l-ef'âl* (Beyrut : Müessesetü'r-Risâle, 1985), 11: 490.

3.2.7. Hz. İsmâil, Kur'an'da on iki yerde çeşitli vasıflarla adı geçmektedir. Kendisine Allah'ın kurbanı "*Zebihullah*" denilmiştir.⁷⁷ Kur'an'da on iki yerde adı geçmektedir. İsmail Allah'a itaat eden İbranice bir sözcüktür.⁷⁸ Babası Hz. İbrahim ile beraber Kâbe'yi yapmıştır. Hz. Muhammed (sav) onun neslindendir. Arapların el-Musta'rebe kısmı Hz. İsmail'in oğullarından çoğalmıştır. Hac ve kurban ibadetlerinde öncülük yapmıştır.⁷⁹ Vaadine sadık, namaz ve zekâtı emreden, Allah'ın rızasına eren peygamberlerdendi. Onu fark kılan vasfı sabırlı, hilm ve teslimiyet sahibi olmasıydı.

3.2.8. Hz. İshâk, Kur'an'da adı on beş yerde zikredilmektedir. Hz. İbrahim'in Sâre'den doğan ikinci oğludur. Yakub ve İys diye ikiz çocukları olmuş, Yakub'un neslinden peygamberler gelmiş, İys ise zürriyetinden melikler ve sultanlar çıkmıştır. Hz. İshâk diğer peygamberler gibi güçlü ve anlayışlı idi.⁸⁰ Kur'an-ı Kerim'de hayırlı, salih ve ihlasa ermiş olarak bahsi geçer. Anne ve babası yaşlı olduğu halde dünyaya gelmesi nazar-ı dikkate verilir.⁸¹

3.2.9. Hz. Lût, Kur'an'da yirmi yedi defa adı zikredilmiş olup Hz. İbrahim'e ilk inanandır. Gönderilmiş olduğu Sodom ve Gomora halkı⁸², ahlak ve edep noktasında haddi aşmış, kadınlar yerine erkeklere ilgi duyup hiç utanmadan da bunları açıkça dile getirmişlerdir. Daha evvel hiçbir kavim bu tür bir fiil içinde bulunmamıştı. Hz. Lut onlara bu kötü fiillerinizden tiksiniyorum⁸³, diyerek bu kötü eylemden vazgeçmelerini söyledi, bütün ikazlara rağmen sapkın fiillerinde ısrarcı olan bu kavim başlarına taş yağma suretiyle cezalandırılmışlardır.⁸⁴

3.2.10. Hz. Yakûp, Hz. İbrahim'in torunu ve İsrailoğullarının atasıdır. Kur'an'da ismi on altı yerde geçmektedir.⁸⁵ Uzun müddet evlat acısı ve hasretiyle ağlamaktan gözleri kör olmuş altı yıl bu halde yaşamış, Allah'a tam tevekkül ile "ben sıkıntımı, üzüntümü sadece Allah'a şikâyet ediyorum" demiş.⁸⁶ Sonuçta mükâfat olarak hem evladına kavuşmuş hem de oğlu Hz. Yusuf'un gönderdiği gömleğini yüzüne sürerek gözleri açılmıştır.⁸⁷ Hadis-i şeriflerde Hz. Ya kup nebi ve kerim olarak bahsedilmektedir.⁸⁸ Hz. Peygamber (s.a.v.) şeytanın kötülüğünden ve kem gözlerden korunmak için ashâbına öğrettiği duanın sonuna "Atamız İbrâhim ve İsmâil, İshâk ve Ya'kub'a böyle dua ederdî" demiştir.⁸⁹

Kur'an-ı Kerim'de güçlü karakterinden, keskin zekâsından, salih oluşu, temiz zürriyetli bir insan oluşundan bahsedilmektedir.⁹⁰

3.2.11. Hz. Yûsuf, kardeşlerinin haset etmesi ile serüveni başlamış, kuyuya atılmış, esir pazarında satılmış, iftiraya uğramış, iffetini korumuş, yıllarca zindanlarda kalmış, sonuçta ise, Mısır'a maliye bakanı olmuştur.⁹¹ Mutlu ve huzurlu bir halde iken Allah'tan vefatını istemiş⁹² ve vefat etmiş. Dünyanın en parlak ve sevinçli hali ona gaflet vermemiş ve ahireti istemiştir.⁹³ Ölümün hakikatini

⁷⁶ Ömer Faruk Harman, "İshak", *Diyanet İslam Ansiklopedisi* (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı, 2000), 22: 519-521.

⁷⁷ Taberî, *Câmiü'l-beyân an te'vili ayi'l-Kur'an = Tefsirü't-Taberî*, 19: 596.

⁷⁸ Ebü'l-Feyz Murtaza Muhammed b. Muhammed Zebidî, *Tâcü'l-arûs min cevâhiri'l-Kâmûs*, thk. İbrâhim Terzi (Beyrut: Dâru İhyai't-Türâsi'l-Arabi, 1975), "İsmâ'il" md.; Ebü't-Tahir Mecdüddin Muhammed b. Yakub b. Muhammed Firuzabadi, *Kamusü'l-muhit* (Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1986), 6: 39.

⁷⁹ Saffat, 37/107.

⁸⁰ Sâd, 38/45-47.

⁸¹ Sa'lebî, *Kasasü'l-enbiya*, 98-100.

⁸² Sa'lebî, *Kasasü'l-enbiya*, 90-94.

⁸³ Şuara, 26/163,165,166.

⁸⁴ Hud, 11/81-82.

⁸⁵ Muhammed Fuad Abdülbaki, *Mu'cemü'l-Müfrehes li Elfazi'l-Kur'ani'l-Kerîm* (İstanbul: Çağrı Yayınları, 1986), 939.

⁸⁶ Yusuf, 12/86.

⁸⁷ Mü'min, 40/44.

⁸⁸ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 2: 96; Buhârî, *Sahihü'l-Buhari*, "Enbiya", 14,19.

⁸⁹ Ebû Abdullah Muhammed b. Yezid er-Rebei el-Kazvinî İbn Mâce, *Sünenu İbn Mâce* (Kahire: Dâru İhyai'l-Kütübi'l-Arabiyye, 1952), "Tib", 36.

⁹⁰ Bakara, 2/132, 133-136-140; Âl-i İmrân, 3/84; Nisâ, 4/163; En'am, 6/84; Hûd, 11 /71; Yusuf, 12 /6-38-68; Meryem; 19/6-49-58; Ankebut, 29/27; Enbiya, 21 /72,73; Sad, 38/46,47.

⁹¹ Yusuf, 12/54-55,88.

⁹² Yusuf, 12/101.

⁹³ Nursi, *Mektubat*, 400.

anlayan insanlar, ölümü sevmişler ve ölüm gelmeden ölmek istemişlerdir.⁹⁴ Diğer peygamberlerin kıssaları birkaç surede muhtelif yerlerde anlatılmışken Hz. Yusuf'un kıssası "*Ahsenü'l-kasas*" şeklinde tek bir surede nakledilmektedir. Hakaret, vefasızlık, ihanet, dedikodu, kıskanma, iftira, haset gibi fenalıklarla mücadele etmiş, muhataplarını cezalandırmak yerine affetme ve barış yolunu seçmiştir. Hz. Yusuf günümüz şartlarında nefsi fenalıklara karşı affedicilikte belki de en çok ihtiyaç duyduğumuz rol modellerden biridir.⁹⁵

3.2.12. Hz. Eyyûb, Kur'an'da kendisinden dört yerde bahsedilir.⁹⁶ Onun imtihanı çocuklarıyla, eşiyle, malıyla ve bedeniyle olmuştur. Onu öne çıkaran vasfı bunca musibetlere karşı sabırlı olması⁹⁷, şükretmesi ve isyan etmemiş olmasıdır. Yüksek ahlakı ve geçirmiş olduğu ağır hastalıkla ve yapmış olduğu dua ile anılır.⁹⁸ Bu duayı ise, istirahat için değil, sırf kulluk için yapmıştır.⁹⁹ Bütün imtihanlara mukabil Allah'a teslim olmuş, sabretmiş, Sabırda zirveye ulaşmış, "*Eyyûb sabrı*" olarak meşhur olmuştur.¹⁰⁰

3.2.13. Hz. Zülkifl, "*nasip veya kefalet sahibi*" manasında olup bir sıfattır. Kur'an'da iki yerde zikredilmiştir. Bu isim kendisine çokça ibadet ettiği için verilmiştir.¹⁰¹ Hz. Eyyub'un oğlu olduğu rivayet edilir. Allah'ın sevgi, övgü ve rahmetine ulaşan salih kullardandır.¹⁰²

3.2.14. Hz. Şu'ayb, Kur'an'da ismi on bir defa zikredilmiştir. Hz. Mûsa'nın kayınpederidir ve onun yanında sekiz sene çobanlık yapmıştır. Güzel bir hitabete sahipti, fasih Arapça konuşarak,¹⁰³ taş ağaca bile kendini dinlettiren müessir bir belagata sahibi idi. Kendisine Peygamberlerin hatibi denilmiştir. Medyen ve Eyke halkına peygamber olarak gönderilmiştir.¹⁰⁴ Bu kavmin en bariz özelliği ölçü ve tartıda hile yapmalarıdır. Hz. Şuayb, onları Allah'ın birliğine, ölçü ve tartıda hile yapmamaya¹⁰⁵ davet etmiş, Onlar ise bu uyarıları dinlememişlerdir. Hz. Şuayb halkına yaptığı nasihatler fayda vermeyip ümidi kesilince "Ya Rabbi bizimle kavmimiz arasında hak ile hüküm ver sen hükm edicilerin hayırlısı" diye dua edince şiddetli bir deprem,¹⁰⁶ şiddetli bir ses¹⁰⁷ ve gölge günü azabı ile helak olmuşlardır.¹⁰⁸

3.2.15. Hz. Mûsâ, Kur'an'da ismi en çok zikredilen Mûsâ peygamberdir.¹⁰⁹ Kendisine Tevrat inmiş ülü'l-azm peygamberlerdendir. İlahlık davasında bulunan Firavun ile mücadele etmiş¹¹⁰, İsrâîloğullarını Firavun'un esaretinden kurtarıp hürriyete kavuşturmuştur. Cehalet ve sapıklık üzere ve istikrarsız olan kavmi ile uzun zaman sürgün yaşamış, kavmine karşı tevhid mücadelesini vermiş, uzun yıllar akidelerini ıslah etmekle uğraşmış, sabır ve tevekkül ile öne çıkmış,¹¹¹ Allah'tan gayrisına secde etmeme hususunda gerçek bir teslimiyet göstermiştir.¹¹²

⁹⁴ Nursi, *Sözler*, 59.

⁹⁵ Abdullah Yıldız, *Yusuf'un Üç Gömleği* (İstanbul: Pınar Yayınları, 2015), 132.

⁹⁶ Nisâ, 4/163; En'âm, 6/84; Enbiyâ, 21/83-84; Sâd, 38/41-44.

⁹⁷ Mahmut Öztürk, *Peygamberlerin aile bireyleriyle imtihanı*. (İstanbul: Sonçağ Yayınları, 2016), 112.

⁹⁸ Sad, 38/42-42.

⁹⁹ Said Nursi, *Lem'alar* (İstanbul: Yeni Asya Yayınları, 2001), 31.

¹⁰⁰ Taberî, *Câmiü'l-beyân an te'vili ayi'l-Kur'an = Tefsirü't-Taberi*, 16: 333-366.

¹⁰¹ İbn Manzûr, *Lisânü'l-Arab*, 5: 3907.

¹⁰² Enbiya, 21/85-86.

¹⁰³ Mesûdî, *Mürücû'z-Zeheb ve Meâdinü'l-Cevher.*, thk. Muhammed Muhyiddin Abdülhamid (Kahire: el-Mektebetü't-Ticaretî'l-Kübra, 1964), 2: 281-282.

¹⁰⁴ Taberî, *Câmiü'l-beyân an te'vili ayi'l-Kur'an = Tefsirü't-Taberi*, 7: 530; Muhtâr b. Tahir Makdisi, *el-Bed' ve't-tarih* (Bağdat: Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, t.y.), 3: 76-77; el-Kurtubî, *el-Câmi li ahkâmî'l-Kur'an.*, 13: 135, 137, 270.

¹⁰⁵ A'raf, 7/85-86.

¹⁰⁶ A'raf, 7/91.

¹⁰⁷ Hud, 11/94.

¹⁰⁸ Şuarâ, 26/189.

¹⁰⁹ Sa'lebî, *Kasasü'l-enbiya*, 155-302.

¹¹⁰ Duhan, 44/17-33.

¹¹¹ Araf, 7/107-138.

¹¹² Abdalbaki Güneş, *Kur'an kıssaları ve medeniyetlerin inşası*. (İstanbul : Gündönümü Yayınları, 2005), 108, 109.

3.2.16. Hz. Hârûn, Kur'an'da ismi yirmi defa zikredilmiştir. Hitabeti ve güzel konuşmasıyla bilinen Hz. Hârûn, Hz. Mûsâ'nın baba bir kardeşi olup¹¹³ ona yardımcı olmuş¹¹⁴ ve ondan önce vefat etmiştir.¹¹⁵ Bu aynı zamanda bir anda iki peygamberin bir arada olmasıdır. Hz. Mûsâ Tur Dağına Allah ile görüşmeye gittiğinde, kavmine yol gösterici olarak Hz. Hârûn'u halef bırakmıştır.¹¹⁶

3.2.17. Hz. İlyas, Kur'an'da adı iki yerde İlyâs¹¹⁷ bir yerde ise İlyâsîn¹¹⁸ olarak zikredilmiştir. Hz. Harûn'un neslinden olup Benî İsrâîl peygamberlerindendir.¹¹⁹ Kur'an'da Salihlerden, erdemli iyilik için çalışan kimseler ve peygamberler arasında zikredilir.¹²⁰ Ba'l adındaki puta tapan kavme peygamber olarak gönderilmiştir.¹²¹

3.2.18. Hz. Elyesa', Kur'an'da onun hakkında fazla bilgi verilmemekle beraber Benî İsrâîl Peygamberlerindendir. Hz. İlyas'tan sonra peygamber olarak gönderilmiştir. "İsmâîl, Elyesa', Yûnus ve Lût'a da yol gösterdik; hepsini âlemlere üstün kıldık."¹²² "İsmâîl'i, Elyesa'ı, Zülkifl'i de an. Hepsini iyilerdendir."¹²³ İki ayette kendisinden bahsedilmiştir. Hz. İlyas'ın zamanında yaşamış ve ondan Tevrât'ı öğrenmiş, ömrünün sonuna kadar İsrail oğullarının ârasında yaşayarak¹²⁴ Allah'ın yoluna davet etmiştir.¹²⁵

3.2.19. Hz. Yûnus, Kur'an'da dört yerde adı zikredilmiştir. Lakabı Kur'an'da belirtildiği gibi "Zünnûn"¹²⁶ ve "Sahibü'l-Hût"¹²⁷dur. Kur'an'ın onuncu suresi Yunus olarak tesmiye edilmiştir. Ninova halkına peygamber olarak gönderilmiştir. Kavmini Allah'ın birliğine davet etmiş, sözü dinlenmeyince kavmini terk etmiştir.¹²⁸ Bu davranışı Kur'an'da şöyle zikredilir: "Doğrusu Yunus'ta, gönderilen peygamberlerdendi. Hani o, dolu gemiye binmişti. Gemide olanlarla karşılıklı kura çektiklerinde yenilenlerden oldu. Yunus, (gemide bulunanlara Allah'a karşı yaptığı ile ilgili) kendisini kötülerken onu bir balık yuttu. Eğer Allah'ı teşbih edenlerden olmasaydı, tekrar dirilecekleri güne kadar balığın karnında kalırdı. Halsiz bir vaziyette iken kendisini dışarı çıkardık. Ve üstüne (gölge yapması vb. şeyler için) kabak türünden geniş yapraklı bir bitki bitirdik. Yunus'u yüz bin veya daha çok kişiye Peygamber olarak gönderdik. Sonunda ona iman ettiler. Bunun üzerine Biz de onları, bir müddete kadar yaşattık."¹²⁹ Hz. Yunus o dehşetli ve çaresiz halde "Senden başka ilâh yoktur. Seni her türlü noksandan tenzih ederim. Gerçekten ben kendine zulmedenlerden oldum" bu duayı okuyor, sonra Allah'ın yardımına rahmetine mazhar oluyor.¹³⁰ Kavmi ise kendileri üzerine gelen azap alametlerini görünce iman ettiler.¹³¹

3.2.20. Hz. Dâvûd, Kur'an'da on altı kez adı zikredilmiştir.¹³² Kendi el emeği ile kazandığından yerdi.¹³³ Kendisine kitap olarak Zebûr inmiştir. Sesinin güzelliğine dağlar ve kuşlar eşlik etmiştir.¹³⁴

¹¹³ Taberî, *Tarihü't-taberi*, 1: 198.

¹¹⁴ Tâhâ, 20/29-35.

¹¹⁵ Sa'lebî, *Kasasü'l-enbiya*, 187-188.

¹¹⁶ Elmalılı M. Hamdi Yazır, *Hak dini Kur'an dili*. (İstanbul : Azim Dağıtım, t.y.), 4: 295, 296.

¹¹⁷ En'am, 6/85.

¹¹⁸ Sâffât, 37/123.

¹¹⁹ Taberî, *Tarihü't-taberi*, 2: 659.

¹²⁰ Taberî, *Tarihü't-taberi*, 2: 659.

¹²¹ Saffât, 37/123-132.

¹²² En'am, 6/86.

¹²³ Sâd, 38/48.

¹²⁴ Taberî, *Tarihü't-taberi*, 1: 240; Ebü'l-Fida İmadüddin İsmail b. Ömer İbn Kesir, *el-Bidâye ve'n-nihaye*, thk. Ali Şîrî (Beyrut: Dâru İhyâu't-Turâsî'l-Arabî, 1988), 2: 4.

¹²⁵ İbn Kesir, *el-Bidâye ve'n-nihaye*, 2: 4.

¹²⁶ Enbiya, 21/87-88.

¹²⁷ Kalem, 68/48.

¹²⁸ Taberî, *Tarihü't-taberi*, 3: 929.

¹²⁹ Saffât, 37/139-148.

¹³⁰ Nursi, *Lem'alar*, s., 28.

¹³¹ Taberî, *Tarihü't-taberi*, 3: 931.

¹³² Bakara, 2/251; Nisâ, 4/163; Mâide, 5/78; En'am, 6/84.

¹³³ Buhari, Enbiya, 37.

¹³⁴ Enbiyâ, 21/79; Sebe, 34/10; Sâd, 38/18/19.

Allah'a yaptığı sesli zikri ile meşhurdur. Savm-ı Dâvud/gün aşır orucu ona aittir. Kendi el emeğinden verdi.¹³⁵ Peygamber olmazdan evvel, Tâlût'un komutasında asker olarak savaşmış¹³⁶, Tâlût'tan sonra kral olmuştur. Sesi gür, iyi ahlâklı, temiz kalpli ve anlayışlı olarak nitelendirilir.¹³⁷

3.2.21. Hz. Süleymân, Kur'an'da ismi on yedi defa zikredilmiştir. Hz. Davud'un oğludur. Saltanat ve azamet sahibi bir peygamberdi. İcraatında adaleti esas almış,¹³⁸ cinlerden, insanlardan ve kuşlardan orduları vardı,¹³⁹ rüzgâr onun emrine verilmiş, erimiş bakır madenleri onun istifadesine sunulmuştur.¹⁴⁰

3.2.22. Hz. Süleymân Hz. Zekeriyyâ, ismi Kur'an'da altı yerde zikredilmiş¹⁴¹, duası kabul edilen, hayırlı işlere koşan, namaz kılan, Meryem'i himaye eden, Allah'ın kulu şeklinde tavsif edilmiştir. Hz. Süleyman'ın neslinden gelmiş, İsrâil oğullarına vazifeli bir peygamber idi. Beyt-i Makdis'te Hz. Meryem'e bakmakla meşguldü. Allah-u Teâlâ'dan temiz bir nesil istemiş Allah'da onun bu duasını kabul etmiştir.¹⁴² İnsanları Allah'ın birliğine davet etmiş, azmış ve sapkın olan kavmi onu şehit etmiştir.¹⁴³ Kur'an'da ismi iyiler arasında zikredilmiştir.¹⁴⁴

3.2.23. Hz. Süleymân Hz. Yahyâ, Kur'an'da ismi beş yerde zikredilmiş, Hz. Zekeriya'nın oğludur. Adı Allah tarafından konulmuş ve daha önce bu ismi kimseye verilmemiştir.¹⁴⁵ Onun için Kur'an'da şöyle zikredilir. "(Ona çocukluğunda): Ey Yahya! Kitabı kuvvetle tut! (dedik). Henüz çocuk iken, ona hikmeti verdik (Tevrat'ı öğrettik) tarafımızdan (ona) kalb yumuşaklığı ve (günahlardan) temizlik (verdik). O, çok müttaki idi. Anasına ve babasına itaatli idi, bir isyancı ve zorba değildi. Dünyaya getirildiği günde, öleceği günde, diri olarak (kabrinden) kaldırılacağı günde, ona selâm olsun!"¹⁴⁶ Kur'an'da, hikmet ve derin muhakeme kabiliyeti olan hayırlı bir evlat olarak anılmaktadır.

3.2.24. Hz. Süleymân Hz. İsâ, Kur'an'da ismi yirmi beş yerde geçmektedir. Ülü'l-azm peygamberlerdendir. Allah'ın bir mucizesi olarak babasız olarak dünyaya gelmiş¹⁴⁷ ve beşikte iken konuşmuş otuz yaşında Peygamberlikle görevlendirilmiştir. İsrâiloğulları Tevrat'ı tahrif edip Hz. İsâ'nın tebliğini dinlemediler. Kur'an'da zikredildiği üzere birçok mucize göstermiştir. Bunlar; Hz. İsâ'nın çamurdan kuş biçiminde heykel yapıp, üfleyince kuş olup uçuşması, ölülere diriltme, hastaları iyileştirme, Havârilere evlerinde ne yediklerini ve neler sakladıklarını söyleyerek gaybıtan haber vermesi¹⁴⁸, gökten sofranın indirilmesi.¹⁴⁹ Yüce Allah Hz. İsâ'ya mucize olarak verdiği meziyetler modern tıp ilminin ulaşmakta aciz kaldığı keşiflerdir. Beşerin ulaşacağı en zirve nokta nübüvvetle çizilmiştir¹⁵⁰ denilebilir.

3.2.25. Hz. Süleymân Hz. Muhammed (s.a.v.) ise babadan yetim olarak dünyaya gelmiş, altı yaşında annesini kaybetmiş, peygamberliği müddetince, kavminin hakaret ve aşağılayıcı tavırlarına katlanmış, zahid bir kul peygamber olarak gurbette yaşamış ve gurbette vefat etmiştir. Alemlere rahmet olarak gönderilmiştir.¹⁵¹

¹³⁵ Buhârî, *Sahihü'l-Buhari*, "Enbiyâ", 37.

¹³⁶ Bakara, 2/250.

¹³⁷ Taberî, *Tarihü't-taberi*, I: 246.

¹³⁸ Enbiya, 21/78.

¹³⁹ Neml, 27/17.

¹⁴⁰ Sebe, 34/12.

¹⁴¹ Âl-i imrân, 3/37, 38, 39; En'âm, 6/85; Meryem 19/2, 7; Enbiyâ, 21/89, 90.

¹⁴² Meryem, 19/2-15.

¹⁴³ İbn Vazîh Ahmed b. İshak b. Ca'fer Ya'kubî, *Tarih-i Ya'kûbî* (Büngah-ı Terceme ve Neşr-i Kitab, 1964), 1: 68.

¹⁴⁴ En'âm, 6/85.

¹⁴⁵ Ebû İshak Ahmed b Muhammed b İbrâhim en-Nisaburi Sa'lebi, *Ara'isü'l-mecalis* (Beyrut : Dârü'l-Kütübü'l-İlmiyye, 1985), 374.

¹⁴⁶ Meryem, 19/12-13-14-15.

¹⁴⁷ Âl-i İmran, 3/59.

¹⁴⁸ Âl-i İmran, 3/49.

¹⁴⁹ Mâide, 5/110-115.

¹⁵⁰ Bediüzzaman, *Sözler*, s., 232.

¹⁵¹ Enbiya, 21/107.

Bahsi geçen tüm peygamberler tevhid inancını korumak için çokça eziyet ve meşakkatlerle karşılaşmış, sabır ve metanetlerini asla kaybetmemişler.¹⁵²

Kur'an'da geçen bazı kıssalar da konumuzun kapsamı dışında oldukları için biz onları başlıklar şeklinde vermekle yetineceğiz bunlar: Hz. Meryem¹⁵³, Hz. Âdem'in iki oğlu¹⁵⁴, Ashâb-ı Kehf¹⁵⁵, Ashâb-ı Karye¹⁵⁶, Eyke Halkı¹⁵⁷, Tubbâ Kavmi¹⁵⁸, Ress Halkı¹⁵⁹, Sebeliler¹⁶⁰, Ashâb-ı Uhdûd¹⁶¹, Bahçe Sahipleri¹⁶², Ashâb-ı Fil'dir.¹⁶³

Sonuç

Bu çalışmamızla elde ettiğimiz bulguları şu şekildedir: Kur'an'ın büyük bir bölümünü kapsayan, onun en edebî ve mucizevî anlatım araçlarından biri olan kıssalar, Kur'an'ın ana amacı olan sırat-ı müstakimi/doğru yolu göstermesi için kullanılan en etkili araçlardandır. Bu sebeple, kıssaların doğru bir şekilde anlaşılması ve yorumlanması son derece önemlidir. Yaptığımız çalışma neticesinde aşağıdaki tespitlere ulaştık. Kıssalarda şu temel düşünceyi görmek mümkün; Kur'an bütün peygamberleri hüsnü misal olduklarını belirterek onların rol model şeklinde bizlere sunar.

Kur'an'ın iyi anlaşılması için Kur'an kıssalarını iyi anlamamız gerekir. Kur'an kıssalarının en önemli vasfı hadiseler tarihi bir sıralama içinde gözükmez, tarih metodu ile kronolojik tarzda verilmemiş, insanlığı irşat edip, ayrıntıya girmeden, kıssanın amacına münasip kıssanın ilgili ve önemli noktasına temas edilerek verdiği genel gayeyi tespit ederek, asıl mesaj öne çıkartılıp muhatapların tefekkürüne sunulmuştur.

Temsil yoluyla anlatılan kıssalar insanın hem ruh halini ve hem de terbiye etme yönünü ele alması açısından çok ehemmiyetlidir. Ayrıca bu kıssaların günümüze bakan yönünü insanların anlayacağı tarzda ele almak ile ancak kıssaların ehemmiyeti ortaya çıkacaktır.

Kur'an kıssalarıyla, Allah Teâlâ bizlere hidayet yolunu göstermiştir. Dalalette gidenlere ise feci akıbetlerinden bahsetmektedir. Burada mühim olan olayların cereyan ettiği dönemle, yaşadığımız zaman arasında bir irtibat kurarak ibret olan yönünü devşirmektedir.

Bütün Peygamberlerin (a.s.) ortak yönü hakka davet ile ilahi emirleri sunmada yakınlarından başlamak üzere tebliğ vazifelerinde ısrarcı olmuşlardır. Peygamberler (a.s.) hidayete erdirmenin kendilerine ait olmadığına farkında olup hidayetin sadece Allah'ta olduğunun bilincinde olmalarıdır. Dolayısıyla üzerlerine düşen görevi yapıp neticeyi Allah'a havale ederek rıza ile mukabele etmişler. Bunun yanında inkârcı, inatçı ve kibirli olanların hayra kabiliyetleri olmayıp onların bu halleri şeytani bir hastalıktır. Şeytan ise kibrinden dolayı Allah'ın huzurundan kovulmuştur. İlahlık davasında bulunan Firavun, Nemrut ve diğer inkârcıların durumu hep bu minval üzere olmuştur. Kur'andaki kıssalardan kendilerine ders çıkaracaklar iki-cihanda saadet-i ebediye mazhar olacak, kendilerine ders çıkarmayanlar ise dalalet bataklığı içerisinde saadet-i dareynde hüsrân içinde hayatlarını idame edeceklerdir.

Kaynakça

- Abdülbaki, Muhammed Fuad. *Mu'cemü'l-Müfrehes li Elfazi'l-Kur'ani'l-Kerîm*. İstanbul: Çağrı Yayınları, 1986.
Ahatlı, Erdiñç. *Peygamberlik ve Hz. Muhammed'in Peygamberliği*. İstanbul: Değişim Yayınları, 2002.
Ahmed b. Hanbel. *el-Müsned*. Thk. Muhammed Abdulkadir Ata. Beyrut: Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 2008.
Bilmen, Ömer Nasuhi. *Kur'an-ı Kerim'in Türkçe Meali Alisi ve Tefsiri*. İstanbul : Bilmen Yayınevi, 1964.
Buhârî, Ebû Abdullah Muhammed b. İsmail b. İbrahi Cu'fi. *Sahihü'l-Buhari*. İstanbul: Dârü't-tibâati'l-âmile, 1315.

¹⁵² Muhammed Ali Sabuni, *en-Nübüvve ve'l-enbiya*. (Beyrut : Âlemü'l-Kütüb, 1985), 106.

¹⁵³ Âl-i İmrân, 3,35, 36, 37,42, 43, 44, 45.

¹⁵⁴ Mâide, 5/27, 28, 29, 30.

¹⁵⁵ Kehf, 18/9-27.

¹⁵⁶ Yâsin, 36/13, 14, 15, 16, 17.

¹⁵⁷ Hicr, 15/78, 79; Sâd, 38/13; Kâf, 50/14.

¹⁵⁸ Duhân, 44/37; Kâf, 50/14.

¹⁵⁹ Furkân, 25/38; Kâf, 50/12.

¹⁶⁰ Hicr, 15/78; Şuarâ, 26/76; Sâd, 38/13; Kâf, 50/14.

¹⁶¹ 85, 4/10.

¹⁶² Kalem; 68/17-33

¹⁶³ Fil, 105/1-5

- Butî, Ramazan. *Kur'an'da İnsan ve Medeniyet*. Trc. Resul Tosun. İstanbul: Risale Yayınları, 1987.
- Ebû Davud, Süleyman b. Eş'as b. İshak el-Ezdi. *Sünenü Ebî Davud*. Beyrut: Dârü'l-Cinan, 1988.
- Firuzabadi, Ebû't-Tahir Mecdüddin Muhammed b. Yakub b. Muhammed. *Kamusü'l-muhit*. Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1986.
- Gazâlî, Ebû Hamid Muhammed. *Cevâhiru'l-Kur'an*. Beyrut: Lecnetu İhyâ'it-Turâsî'l-Arabî, 1981.
- Gölcük, Şerafettin - Toprak, Şerafettin. *Kelâm*. Konya: Tekin Kitabevi, 1991.
- Güneş, Abdülbaki. *Kur'an kıssaları ve medeniyetlerin inşası*. İstanbul : Gündönümü Yayınları, 2005.
- Hanife, İmam-ı A'zam Numan b Sabit el-Bağdadi Ebu. *İmam-ı A'zam'ın beş eseri*. Trc. Mustafa Öz. İstanbul : Kalem Yayınevi, 1981.
- Harman, Ömer Faruk. "İbrâhim". *Diyanet İslam Ansiklopedisi*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı, 2000.
- Harman, Ömer Faruk. "İshak". *Diyanet İslam Ansiklopedisi*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı, 2000.
- Hindi, Alî b Hüsâmiddîn b Abdilmelik b Kadîhân Müttaki. *Kenzü'l-ummâl fî süneni'l-akvâl ve'l-ef'âl*. Beyrut : Müessesetü'r-Risâle, 1985.
- İbn Kesir, Ebû'l-Fida İmadüddin İsmail b. Ömer. *el-Bidâye ve'n-nihaye*. Thk. Ali Şîrî. Beyrut: Dâru İhyâ'u't-Turâsî'l-Arabî, 1988.
- İbn Kuteybe, Ebû Muhammed b. Müslim. *el-Maarif*. Beyrut: İhyâ'it-Turâsî'l-Arabî, 1970.
- İbn Mâce, Ebû Abdullah Muhammed b. Yezid er-Rebei el-Kazvinî. *Sünenü İbn Mâce*. Kahire: Dâru İhyâ'it-Turâsî'l-Arabî, 1952.
- İbn Manzûr, Ebû'l-Fazl Muhammed b. Mükerrrem b. Ali el-Ensârî. *Lisânü'l-Arab*. Beyrut: Dâru Sâdır, t.y.
- İkbal, Muhammed. *İslamda Dini Düşüncenin Yeniden Doğuşu*. Trc. N. Ahmet Asrar. İstanbul : Birleşik Yayıncılık, t.y.
- İsfahani, Ebû'l-Kâsım Hüseyin b. Muhammed b. Mufaddal Ragıb el-. *el-Müfredat fî garibi'l-Kur'ân*. Thk. Muhammed Seyyid Kilani. Kahire: Mustafa el-Babî el-Halebî, 1961.
- Karagöz, İsmail. *İnsan Din Ve Peygamber*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2005.
- Kılavuz, Ahmed Saim. "İtikad". *Diyanet İslam Ansiklopedisi*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı, 1989.
- Kılıç, Sadık. "Kur'ân ve Hadislede Temsili Anlatım Örnekleri". *İslâmî İlimler Dergisi*. 1 (2010): 11-40.
- Kurtubî, Ebû Abdullah Muhammed b Ahmed el-Ensârî el-. *el-Câmi li ahkâmî'l-Kur'an*. Riyad: Dâru Âlemi'l-Kütüb, 2003-1423.
- Kutub, Seyyid. *fî Zilâli'l-Kurân*. Kahire: Daru's-Şuruk, 1985.
- Makdisi, Muhtâr b. Tahir. *el-Bed' ve't-tarih*. Bağdat: Daru'l-Kütübî'l-İlmiyye, t.y.
- Mesûdî. *Mürûcû'z-Zeheb ve Meâdinü'l-Cevher*. Thk. Muhammed Muhyiddin Abdülhamid. Kahire: el-Mektebetü't-Ticaretî'l-Kübra, 1964.
- Nursi, Said. *Lem'alar*. İstanbul: Yeni Asya Yayınları, 2001.
- Nursi, Said. *Mektubat*. İstanbul: Sinan Matbaası, 1959.
- Nursi, Said. *Sözler*. İstanbul: Sözler Yayınevi, 1994.
- Önkâl, Ahmet. *Rasulullah'ın İslam'a Davet Metodu*. Konya: Esra Yayınları, 1995.
- Öztürk, Mahmut. *Peygamberlerin aile bireyleriyle imtihanı*. İstanbul: Sonçağ Yayınları, 2016.
- Pezdevî, İmam Ebû Yusr. *Ehl-i Sünnet Akaidi*. Trc. Şerafettin Gölcük. İstanbul: Kayıhan Yayınevi, 1980.
- Raşid. *Tevarih-i enbiya fî irşadi'l-ezkiye*. İstanbul : Matbaa-i Âmire, 1282.
- Râzî, Fahrüddîn Ebû Abdillâh Muhammed b. Ömer b. el-Hasan b. el-Hüseyin et-Teymî. *Mefâtihu'l-Gayb*. Beyrut: Dâru İhyâ'it-Turâsî'l-Arabî, 1988.
- Sabuni, Muhammed Ali. *en-Nübüvve ve'l-enbiya*. Beyrut : Âlemü'l-Kütüb, 1985.
- Sâbûnî, Muhammed Ali. *Kur'an Işığında Peygamberlik ve peygamberler*. Trc. Suat Cebeci-Bilal Delice. İstanbul: Kültür Yayın Birliği, 1970.
- Sa'lebi, Ebû İshak Ahmed b Muhammed b İbrâhim en-Nisaburi. *Ara'isü'l-mecalis*. Beyrut : Dârü'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1985.
- Sa'lebî, İbn İshak Ahmed b Muhammed b İbrâhim. *Kasasü'l-enbiya*. Kahire : el-Matbaatü'l-Behiyye, 1301.
- Sami, Şemseddin. *Kamus-i Arabi : Arabiden Türkçeye mükemmel lugat kitabı*. İstanbul : Mahmud Bey Matbaası, 1313.
- Şelebi, Mahmud. *Hayatu Nuh*. Beyrut : Darü'l-Cil, 1998.
- Şengül, İdris. "Kıssa". *Diyanet İslam Ansiklopedisi*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı, 2002.
- Şimşek, M. Sait. *Kur'an kıssalarına giriş*. İstanbul : Yöneliş Yayınları, 1993.
- Taberî, Ebû Cafer İbn Cerîr Muhammed b. Cerîr b. Yezid. *Tarihü'l-taberî: tarihü'l-ümem ve'l-müluk*. Beyrut: Daru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1987.

- Taberî, Ebû Cafer İbn Cerir Muhammed b Cerir b Yezid. *Câmiü'l-beyân an te'vili ayi'l-Kur'an = Tefsirü't-Taberi*. Kahire : Mustafa el-Babi el-Halebi ve Evladuhu, 1954.
- Ya'kubî, İbn Vazih Ahmed b. İshak b. Ca'fer. *Tarih-i Ya'kûbî*. Bûngah-ı Terceme ve Neşr-i Kitab, 1964.
- Yakut Hamevi, Ebû Abdillâh Şihâbüddîn Yâkût b. Abdillâh Hamevî Bağdâdî Rûmî. *Mu'cemü'l-büldan*. Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, t.y.
- Yazır, Elmalılı M. Hamdi. *Hak dini Kur'an dili*. İstanbul : Azim Dağıtım, t.y.
- Yıldız, Abdullah. *Yusuŕ'un Üç Gömleği*. İstanbul: Pınar Yayınları, 2015.
- Zebidî, Ebü'l-Feyz Murtaza Muhammed b. Muhammed. *Tâcü'l-arûs min cevâhiri'l-Kâmûs*. Thk. İbrâhim Terzi. Beyrut: Dâru İhyai't-Türâsi'l-Arabî, 1975.
- Zehrânî, Yahyâ b. Mûsâ. *Peygamberimizin sallallahu aleyhi vesellem Ümmeti Üzerindeki Hakları*. Trc. Salih Ercü. İstanbul: Guraba Yayınları, 2014.